

කළමනාකරණ විගණන දෙපාර්තමේන්තුව
முகாமைத்துவக் கணக்காய்வுத் திணைக்களம்
DEPARTMENT OF MANAGEMENT AUDIT

මුදල් හා ක්‍රමසම්පාදන අමාත්‍යාංශය
 මහලේකම් කාර්යාලය, කොළඹ-01

நிதி, திட்டமிடல் அமைச்சு,
 செயலகம், கொழும்பு 01

Ministry of Finance And Planning
 The Secretariat, Colombo 01

මගේ අංකය }
 எனது இல } DIIA/2012/01
 My No }

ඔබේ අංකය }
 உமது இல }
 Your No }

දිනය }
 திகதி } 2012.01.13
 Date }

කළමනාකරණ විගණන වකුලේඛ අංක DMA / 07

සියළුම අමාත්‍යාංශ ලේකම්වරුන් හා දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රධානීන් වෙත,

පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති (CIS) පරිසරයක් තුළ අභ්‍යන්තර විගණනය සඳහා මාර්ගෝපදේශ

රජයේ අමාත්‍යාංශ, දෙපාර්තමේන්තු හා ව්‍යාපෘතීන් මගින් සපයනු ලබන සේවාවන් වඩාත් කාර්යක්ෂමව හා එලදායීව ඉටුකිරීම සඳහා පරිගණක වැඩසටහන් පදනම් කරගත් තොරතුරු හා සන්නිවේදන තාක්ෂණය බෙහෙවින් යොදාගනු ලැබේ. ඊ - ශ්‍රී ලංකා (e - Sri Lanka) වැඩසටහන යටතේ ජනාධිපති ලේකම් කාර්යාලය විසින් නිකුත් කරන ලද උපදෙස් වකුලේඛය මගින් මෙය තවදුරටත් දිරිමත් කර ඇත. මෙම තත්ත්වය යටතේ එබඳු පරිගණක වැඩසටහන්වල ප්‍රයෝජනවත්භාවය, නිරවද්‍යතාවය, විනිවිදභාවය හා වැයවන මුදලට සරිලන අගයක් ලබාදීම (Value for money) යනාදී ගුණාංග පරීක්ෂාකර බැලීම සඳහා ප්‍රමාණවත් නිපුණතාවයක් රාජ්‍ය අංශයේ අභ්‍යන්තර විගණකවරුන් ලබාගත යුතුය. එබඳු අවශ්‍යතාවයන් හඳුනා ගැනීමේ ප්‍රතිඵලයක් ලෙස පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති (CIS) පරිසරයක් තුළ අභ්‍යන්තර විගණන කටයුතු කිරීම සඳහා අවශ්‍ය මූලික පදනමක් සැපයීම පිණිස ඒ සම්බන්ධයෙන් වූ මාර්ගෝපදේශ සහ ප්‍රශ්නාවලියක් කළමනාකරණ විගණන දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සම්පාදනය කර ඇත.

02. මෙම වකුලේඛයෙන් හඳුන්වාදෙන මාර්ගෝපදේශ සහ ප්‍රශ්නාවලිය මගින් පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක් තුළ අභ්‍යන්තර විගණන කටයුතු කිරීමට අවශ්‍යවන මූලික අවබෝධය ලබාදෙයි. එබැවින් මෙම මාර්ගෝපදේශයන් ඒ ඒ ආයතනයේ අවශ්‍යතාවන්ට අනුව වැඩිදියුණු කරගනිමින් තම වාර්ෂික අභ්‍යන්තර විගණන සැලැස්ම සකස් කර ගැනීමට රාජ්‍ය අංශයේ අභ්‍යන්තර විගණකවරුන්ට හැකිවනු ඇත.

03. පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක් තුළ අභ්‍යන්තර විගණන කටයුතු කාර්යක්ෂමතාවයකින් යුතුව ඉටුකිරීම සඳහා මෙම මාර්ගෝපදේශ හා ප්‍රශ්නාවලිය උපකාරීවනු ඇතැයි විශ්වාස කරමි.

වසන්ත ඒකනායක
 අධ්‍යක්ෂ ජනරාල්
 කළමනාකරණ විගණන දෙපාර්තමේන්තුව

පිටපත :- විගණකාධිපති

පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක් තුළ අභ්‍යන්තර විගණනය සඳහා මාර්ගෝපදේශ

1. හැඳින්වීම

තොරතුරු තාක්ෂණය අනෙකුත් සාධක අභිබවමින් සංවිධානයක සාර්ථකත්වය පිටුපස ඇති ඉතාමත්ම තීරණාත්මක සාධකයක් බවට පත්ව ඇත. සංවිධානයක තොරතුරු තාක්ෂණ පද්ධතිය තුළින් සංවිධානයේ පාලන පද්ධතිය, ලේඛන ප්‍රවාහය, තොරතුරු ප්‍රවාහය සහ අභ්‍යන්තර විගණන ක්‍රියාවලිය නිශ්චිත වශයෙන් පිළිබිඹු කරනු ලබයි. එබැවින් පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියක් සහිත පරිසරයක් තුළ සිදුවන කටයුතු පිළිබඳ වගවීමේ(Accountability) සහ පාරදෘශ්‍යතාවය (Transparency) තහවුරු කිරීමේ ඉතා වැදගත් කාර්යභාරයක් අභ්‍යන්තර විගණක විසින් ඉටුකළ යුතුව ඇත. පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියක් සහිත පරිසරයක් තුළ විගණනය පිළිබඳ මූලධර්මවල සුවිශේෂ වෙනසක් නොමැති වුවද සාක්ෂි එකතු කිරීම හා එකී සාක්ෂි ඇගයීමේ ක්‍රමවේදය තුළ සැලකිය යුතු වෙනස්කම් දක්නට ලැබේ. එමනිසා, සිසුයෙන් වෙනස්වන පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතීන්ට මුහුණදීම පිණිස අභ්‍යන්තර විගණක විසින් මෘදුකාංග (Software) සහ දෘඩාංග (Hardware) පිළිබඳ තාක්ෂණ දැනුම වැඩි දියුණු කර ගැනීම බෙහෙවින් අත්‍යාවශ්‍ය වේ.

2. දැක්ම සහ ජාතික මට්ටමේ තොරතුරු තාක්ෂණ ප්‍රතිපත්තිය

"අපේ රටේ තරුණ පරම්පරාව පුළුල් වශයෙන් සන්නිවේදන සහ තොරතුරු තාක්ෂණය වෙත යොමුකළ යුතුව ඇත.අනාගත රැකියා වෙළඳපොල මුළුමනින්ම ඒ මත රඳාපවතිනු ඇත. එබැවින් මෙම ක්‍ෂේත්‍රයේ දැනුම ලැබීම සඳහා තරුණ පරපුරට පහසු අවස්ථාවක් උදාකරන අතර රටේ සියළුම සේවාවන් සපුරා ගැනීම සඳහා තොරතුරු සහ සන්නිවේදන තාක්ෂණයහඳුන්වා දෙන්නෙමි."(මහින්ද විත්තන ඉදිරි දැක්ම 2010 - 42 පිටුව)

"රාජ්‍ය කටයුතු වඩා කාර්යක්ෂම සහ ඵලදායීව පවත්වාගෙනයාම සඳහාත්, රාජ්‍ය සේවාවන්වලට ප්‍රවේශවීම වැඩි දියුණු කිරීම සඳහාත්, වඩාත් පුරවැසි කේන්ද්‍රගත රජයක් නිර්මාණය කිරීම සඳහාත්, තොරතුරු සන්නිවේදන තාක්ෂණයේ සියළුම අංග යොදා ගැනීම උදෙසා"

(ICTA ආයතනය විසින් නිකුත් කරන ලද 2009.12.02 දිනැති ඊ - පාලන ප්‍රතිපත්ති ලේඛණයේ (e-Government Policy Documents) සඳහන් පරිදි දැක්ම)

3. ශ්‍රී ලංකාව තුළ තොරතුරු පාලනය පිළිබඳ නෛතික පරිසරය

ශ්‍රී ලංකාව තුළ පවත්නා තොරතුරු පාලනයට අදාලවන්නාවූ පහත සඳහන් ව්‍යවස්ථා, නීති රීති සහ රෙගුලාසි පිළිබඳ අභ්‍යන්තර විගණක දැන සිටිය යුතුය.

- i. 1995 අංක 17 දරන සාක්ෂි (විශේෂ විධි විධාන) පනත (www.documents.gov.lk)
- ii. 2003 අංක 27 දරන තොරතුරු සහ සන්නිවේදන තාක්ෂණ පනත (www.documents.gov.lk)
- iii. 2006 අංක 19 දරන විද්‍යුත් ගණුදෙනු පනත (www.documents.gov.lk)
- iv. 2007 අංක 36 දරණ බුද්ධිමය දේපල පනත (www.documents.gov.lk)
- v. 2007 අංක 24 දරන පරිගණක අපරාධ පනත (www.documents.gov.lk)
- vi. රාජ්‍ය අංශයේ කටයුතුවලදී තොරතුරු සන්නිවේදන තාක්ෂණය භාවිතා කිරීම සඳහා වන ප්‍රතිපත්ති හා ක්‍රියා පටිපාටීන් (ඊ - රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්ති) - 2009 දී ICTA ආයතනය විසින් වැඩි දියුණු කරන ලද ලේඛණය (www.icta.lk)
- vii. රජයේ තොරතුරු සන්නිවේදන තාක්ෂණය භාවිතා කිරීම සඳහා වන ප්‍රතිපත්තිය මත ක්‍රියා පටිපාටිය පිළිබඳ ජනාධිපති කාර්යාලය විසින් නිකුත් කරන ලද වක්‍රලේඛය- 2010.05.31 දිනැති අංක SP/SB/03/10 දරන වක්‍රලේඛය (www.icta.lk)
- viii. රාජ්‍ය සංවිධාන තුළ ඊ - රාජ්‍ය ප්‍රතිපත්තිය(e - Government Policy) ක්‍රියාත්මක කිරීම පිළිබඳ ජනාධිපති කාර්යාලය විසින් නිකුත් කරන ලද වක්‍රලේඛය - 2011 ජූනි 24 දිනැති අංක SP/SB/06/11 දරන වක්‍රලේඛය (www.icta.lk)

4. පරිගණක ගත තොරතුරු පද්ධතියක් තුළ අභ්‍යන්තර විගණනයේ විෂය පථය

පරිගණකගත කිරීමේ ප්‍රතිඵල (Outcome of Computerization) අනුව අදාළ විගණන ප්‍රවේශය හඳුනා ගැනීමට පහත සඳහන් කරුණු සැලකිල්ලට ගැනීම අවශ්‍ය වේ.

i. වේගවත් බව - (High Speed)

පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියක් සහිත පරිසරයක් තුළ තොරතුරු වේගවත්ව ජනිත කළ හැකිය. එමෙන්ම විවිධ ආකෘති තුළින් සංකීර්ණ වාර්තා සම්පාදනය කරමින් තොරතුරු සැපයීමට එවැනි පරිගණකගත පද්ධතියකට හැකි වේ. ඉහත තත්ත්වය යටතේ විගණකගේ කාලය ඉතිරි කර ගනිමින් මෙම පරිගණකගත වැඩ සටහන් මඟින් දත්තයන් පුළුල්ව හා විශ්ලේශණාත්මකව විමර්ශණය (Analytical review) කිරීමට විගණකට හැකිවන අතර තහවුරු කිරීමේ ක්‍රියාවලීන් (Substantive Procedure) තුළින් ස්වකීය විගණන මතය සනාථ කිරීම සඳහා අවශ්‍ය බොහෝ විගණන සාක්ෂි රැස්කර ගැනීමට අවස්ථාවක් ලැබෙනු ඇත.

ii. ලිවීමේදී ඇතිවන දෝෂ අඩුවීම- (Low Clerical Error)

පරිගණකගත පද්ධතියක් මඟින් සපයනු ලබන තොරතුරු සම්පූර්ණයෙන්ම ලිවීමේදී සිදුවිය හැකි දෝෂවලින් තොර වේ.

iii. විගණන අරමුණු සඳහාම යොමුවිය හැකිවීම - (Concentration of duties)

අතින් සකස් කරනු ලබන තොරතුරු පද්ධතියක් ඇති පරිසරයක් තුළ (Manual Operation) සත්‍යාපනය (Verification) ක්‍රියාවලිය ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා අභ්‍යන්තර විගණකට මිනිස් ශ්‍රමය යෙදවීමට අවශ්‍ය වුවද, පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියක් සහිත පරිසරයක් තුළ එම තත්ත්වය සැලකිය යුතු තරම් ප්‍රමාණයකින් අවමකර ගත හැකිය. පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක් තුළ සාම්ප්‍රදායික විගණන ප්‍රවේශ යොදා ගැනීමේ අවශ්‍යතාවක් නොමැත. එම නිසා, අභ්‍යන්තර විගණකට පෞද්ගලිකව වැඩි කාලයක් අරමුණුගත කාර්යය කෙරෙහි අවධානය යොමු කිරීමට හැකිවේ.

ඉහත ප්‍රධාන කරුණු සැලකිල්ලට ගනිමින්, අභ්‍යන්තර විගණක විසින් ස්වකීය විගණන කටයුතු පහත සඳහන් අංග පදනම් කරගෙන සැලසුම් කළ යුතුය. ;

➤ **පද්ධති සහ සුවිශේෂ කාර්ය මෘදුකාංග - (System and Applications)**

මෙම කාර්යයේ ප්‍රධාන අරමුණ වනුයේ පද්ධතිගත සුවිශේෂී කාර්යය මෘදුකාංගවල යෝග්‍ය බව හා කාර්යක්ෂම බව තක්සේරු කිරීම හා තහවුරු කිරීම වේ. එමෙන්ම එවැනි පාලනයන් කාලානුරූපව වලංගු වන බවටත්, පද්ධතියේ සෑම මට්ටමකටම කාර්යයන්හි මූලික දත්ත යෙදවුම් (Input), සැකසීමේදී (processing) සහ ප්‍රතිඵල (Output) ලබාදීමේදී ඒවායේ සුරක්ෂිත භාවය තහවුරු කරනු ලබන බවටත් සහතිකවීම අවශ්‍ය වේ.

➤ **තොරතුරු සැකසුම් පහසුකම් - (Information Processing Facilities)**

සැලසුම්ගත තත්ත්වයන් යටතේ මෙන්ම ඇතිවිය හැකි අනපේක්ෂිත තත්ත්වයන් යටතේ වුවද කාලෝචිතව, නිවැරදිව හා කාර්යක්ෂමව පද්ධති සහ සුවිශේෂ කාර්යය මෘදුකාංග ක්‍රියාවලියේ කාර්යයන් පාලනය කරන බව ඇගයීම හා තහවුරු කිරීම සඳහා විගණනය වැදගත් වේ.

➤ **තොරතුරු තාක්ෂණ කළමනාකරණය සහ ආයතනික පද්ධති ව්‍යුහ සැලැස්ම (Management of Information Technology and institutional Architecture)**

විධිමත් තොරතුරු සැකසුමක් සඳහා අවශ්‍ය පද්ධති පාලනයක් සහ කාර්යක්ෂම පරිසරයක් තහවුරු කරනු වස් සංවිධාන ව්‍යුහය සහ ආයතන කාර්යය පටිපාටිය කෙරෙහි තොරතුරු පද්ධති කළමනාකරණයේ අවධානය යොමුවී ඇති බව ඇගයීම සහ සහතික කිරීම විගණනයේ කාර්යයකි.

➤ **පද්ධති සංවර්ධනය - (Systems Development)**

සංවිධානයේ දැක්ම සහ මෙහෙවර සමඟ සම්බන්ධ කර සියලුම පද්ධති වැඩිදියුණු කර ඇති බවට සහ එකී වර්ධනයන් පද්ධති සංවර්ධනය සඳහා වන පොදුවේ පිළිගත් ප්‍රමිතීන්ට අනුකූලව සිදුකර ඇති බවට ඇගයීම සහ සහතික කිරීම විගණනය විසින් කළ යුතුය.

➤ **සේවාලාභීන් / සේවාදායක (අනුග්‍රහක/සේවා)අභ්‍යන්තරජාල සහ බාහිරජාල විද්‍යුත් සන්නිවේදනය
-(Client / Server Telecommunications Intranets and Extranets)**

ජාල සම්බන්ධතා සහ සේවා පරිගණක වලට අදාළ සමස්ථ යාන්ත්‍රණය මනා ආරක්ෂාවකින් යුතුව විධිමත්ව ස්ථානගත කර ඇති බව ඇගයීම සහ සන්තෝෂණය කිරීම විගණනයේ වගකීම වේ.

5. පරිගණක ගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක් තුළ තොරතුරු ගැන මෙන්ම තොරතුරු පද්ධතිය පිළිබඳ පහත සඳහන් ගුණාංග ගැන අභ්‍යන්තර විගණක විසින් තහවුරු කළ යුතුය.

➤ **රහස්‍යභාවය- (Confidentiality)**

නිර්ව්‍යාජ අවශ්‍යතාවන් ඇති අවසරලත් තොරතුරු භාවිත කරන්නන්ට පමණක් ආයතනයේ රහස්‍ය තොරතුරු වෙත ප්‍රවේශවීමට, භාවිතා කිරීමට, පිටපත් කිරීමට හා අනාවරණය කිරීමට අවසර දිය යුතුය. තොරතුරුවලට හෝ තොරතුරු පද්ධතියට ප්‍රවේශවීමට අවසර ලබා දී නොමැති යම් තැනැත්තෙකු ප්‍රවේශවීම, භාවිතා කිරීම පිටපත් කිරීම හෝ අනාවරණය කර තිබීම හෝ කිරීමට තැත් කිරීමේ දී රහස්‍යභාවයේ කඩවීමක් සිදුවේ.

➤ **අවංක බව- (integrity)**

අවංකභාවය යනුවෙන් අදහස් කරන්නේ විධිමත් අවසරයකින් තොරව දත්ත නිර්මාණය කිරීම, වෙනස්කිරීම හෝ මකා දැමීමට කටයුතු නොකළයුතු බව වේ. එමෙන්ම දත්ත පද්ධතියක එක් කොටසක ගබඩාකර ඇති දත්ත, එම දත්ත පද්ධතියේම වෙනත් කොටසක හෝ වෙනත් පද්ධතියක ගබඩාකර ඇති අදාළ වන දත්ත සමඟ අනුකූලව පවතින බවද ඉන් අදහස් කෙරේ. එය තොරතුරු පාලනය කිරීමට සම්බන්ධ වී සිටින තැනැත්තන්ට වුවද අදාළ වන අතර ඔවුන් විධිමත් අභිප්‍රේරණයකින් හා අවංකභාවයකින් කටයුතු කරනු ලැබිය යුතු බව ඉන් ගම්‍ය වේ.

➤ **උපයෝජ්‍යතාව - (Availability)**

මෙයින් අදහස් කරනු ලබන්නේ අවශ්‍ය විටෙකදී තොරතුරු සැකසීම සඳහා භාවිතා කරනු ලබන දත්ත, පරිගණක පද්ධති සහ තොරතුරු ආරක්ෂා කිරීම සඳහා භාවිතා කරනු ලබන ආරක්ෂක පාලන ක්‍රම ආදී සියල්ල මනාව තිබිය යුතු අතර නිවැරදිව ක්‍රියාත්මක විය යුතු බවය.

➤ **විශ්වාසවන්ත බව තහවුරු කිරීම - (Authentication)**

භාවිතා කරන්නාගේ නම (ID) සහ රහස්‍ය අංකය, අනවසරව භාවිතා කරන්නන් විසින්,(අනවසරව) තොරතුරු යැවීම සඳහා යොදා ගන්නාවිටදී තොරතුරුවල විශ්වාසවන්ත බව තහවුරුවීම කඩවීමක් (Authentication breach) සිදුවිය හැකි බව පෙන්වුම් කළ හැකි විය යුතුය.

➤ **ප්‍රතික්ෂේප නොකිරීම - (Non-repudiation)**

එක් පාර්ශවකරුවෙකුට අදාළ තොරතුරු ලැබුණු පසු ඒ බව හෝ අනෙක් පාර්ශවයට අදාළ තොරතුරු යැවීමෙන් පසු ඒ බව හෝ ප්‍රතික්ෂේප කිරීමට නොහැකි බව මෙයින් ගම්‍යමාන වේ.

➤ **උපයෝගීතාව - (Utility)**

තොරතුරු මෙන්ම තොරතුරු පද්ධතියේ ප්‍රයෝජනවත්බව (Usefulness) සහ ප්‍රයෝජනයට ගතහැකි බව (Usability) මින් අදහස් වේ.

6. තොරතුරු වත්කම් ලෙස හඳුනාගැනීම(Information Assets)

ආයතනයක් විසින් මිල නියමකරන යම් දෙයක් වත්කමක් වන නිසා එම වත්කම් ආරක්ෂා කළ යුතුව ඇත. ආයතනයකට ස්වකීය කාර්යයන් පවත්වාගෙන යාම සඳහා අවශ්‍යවන්නාවූ සියලුම තොරතුරු සහ ආධාරක අයිතමයන් වත්කම්වලට ඇතුළත් වේ. තොරතුරුතාක්ෂණයට අදාළවිවිධ වර්ගයේ වත්කම් පහත සඳහන් වේ.

i. තොරතුරු/ දත්ත- Information / Data

උදාහරණ - දත්ත සමුදායන් සහ දත්තගොනු, පද්ධති ලේඛන, පරිශීලන අත්පොත්, පුහුණු කිරීමේ අමුද්‍රව්‍ය, මෙහෙයුම් හා ආධාරක ක්‍රියාපටිපාටීන්, අඛණ්ඩව සැලසුම් හා තොරතුරු

ii. මෘදුකාංග- Software

උදාහරණ - යෙදවුම් මෘදුකාංග (Application software), පද්ධති මෘදුකාංග (System software), වැඩිදියුණු කළ හැකි උපකරණ සහ උපයෝගී කරගත හැකි දේ (Development tools and utilities)

iii. දෘඩාංග / භෞතික උපකරණ - Hardware / Physical equipment

උදාහරණ - ප්‍රොසෙසර්ස්, මොනිටර්ස්,ලැප්ටොප්ස්, මොඩම්, ෆැක්ස් යන්ත්‍ර, ටේප්ස් , තැටි, (disks) විදුලි සැපයුම්, වායු සමන ඒකක, ගෘහ භාණ්ඩ සහ ඉඩකඩ

iv. සේවා - Services

උදාහරණ - පරිගණක සහ සන්නිවේදන සේවා, පොදු උපයෝගීතා

v. මුද්‍රිත ලේඛන - Printed documents

උදාහරණ - ගිවිසුම්, මූල්‍ය ලේඛන

vi. නිලධාරීන් සහ ඔවුන්ගේ දැනුම - People and their knowledge

උදාහරණ - පරිපාලකයන්, දත්ත සටහන් ශිල්පීන්, පද්ධති සැලසුම් ශිල්පීන්, භාවිතාකරන්නන්, සේවකයන් සහ සේවා දායකයන්

vii. ප්‍රතිරූපය සහ ගෞරවය - Image and Reputation

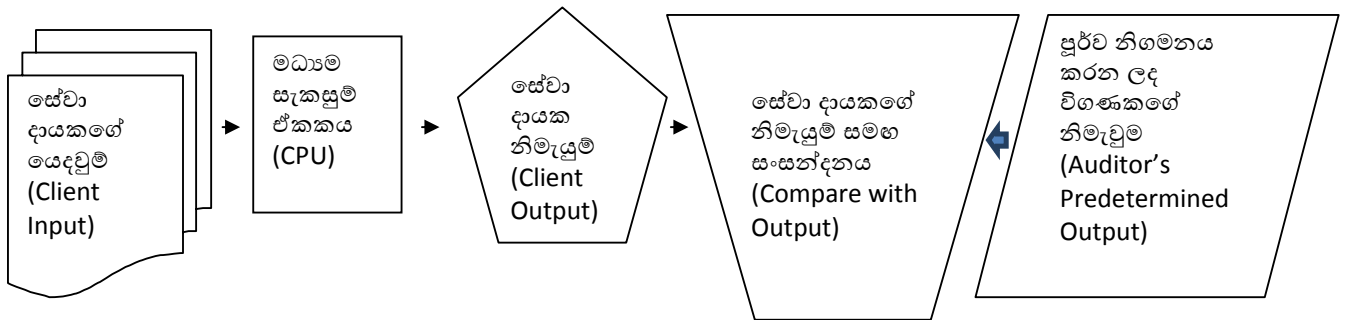
උදාහරණ - ආයතනයේ ප්‍රතිරූපය, වෙළඳනාම ප්‍රතිරූපය සහ සම්මාන

7. පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක් තුළ විගණන ප්‍රවේශයන්

විගණකවරුන්ගේ දැනුම, කුසලතාව සහ ප්‍රවීණත්වය පදනම්කරගෙන පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක් තුළ විගණනයට ඵලඹිය හැකි ප්‍රධාන ප්‍රවේශයන් දෙකක් ඇත.

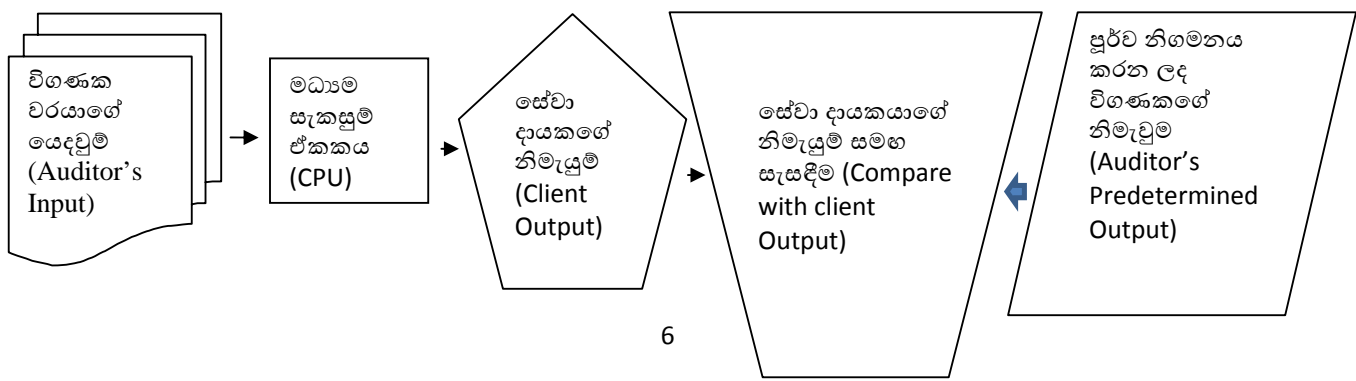
- I. පරිගණකය වටා විගණනය (Black Box Approach)
- II. පරිගණක මගින් විගණනය (White Box Approach)

i. පරිගණකය වටා විගණනය (Black Box Approach)

මෙම ප්‍රවේශය තුළදී, අභ්‍යන්තර විගණකවරයා යෙදවුම්(Input) සහ නිමැයුම් (Output) කෙරෙහි වැඩි අවධානය යොමුකළ යුතු අතර පරිගණකය විසින් දත්ත හා ගණුදෙනු සකසනු ලබන්නේ කෙසේද යන්න පිළිබඳව විශේෂිත වශයෙන් නොසැලකිය යුතුය. යෙදවුම් නිමැයුම් සමඟ ගැලපේ නම්, ගණුදෙනුව පිළිබඳ ක්‍රියාවලිය නිවැරදි විය යුතු බවට අභ්‍යන්තර විගණක විසින් උපකල්පනය කරනු ලබයි. යෙදවුම් හා නිමැයුම් සංසන්දනය පරිගණකයේ ආධාර ඇතිව අතින් සිදුකළ හැකිය. රජයේ වැටුප් සැකසීමේ මාදුකාංගය (GPS) හෝ පරිගණකගත ඒකාබද්ධ රාජ්‍ය ගිණුම් ක්‍රම මාදුකාංගය (CIGAS) සපයනු ලබන තොරතුරු යෙදවුම් එනම්, වැටුප් පත්‍රිකා මාසික අයකිරීම්, හිඟ වැටුප්, ණය විස්තර, වවුචර්, මුදල් පොත, වැය ලෙජරය ආදිය සමඟ සැසඳිය හැකිය. මෙම ප්‍රවේශය තුළ කටයුතු කිරීමේදී අභ්‍යන්තර විගණකට “යෙදවුම් පරිගණක වැඩ සටහන්” පිළිබඳව(Application Programmes) ගැඹුරු දැනුමක් හෝ අධ්‍යයනයක් අවශ්‍ය නොවේ.

ii. පරිගණක මගින් විගණනය (White Box Approach)

මෙහිදී විෂය වටා ඇති ක්‍රියාවලීන් (Processes) සහ පාලනයන් (Controls) විගණනය පමණක් නොව මෙම ක්‍රියාවලිය පුරා ඇති සැකසුම් පාලන මෙහෙයුම් ද (Processing controls operating) විමර්ශනය කරනු ලැබේ. මෙම ක්‍රියාවලීන්ට ප්‍රවේශ වීම සඳහා අභ්‍යන්තර විගණකට උපකාරීවීම සඳහා පරිගණක විගණන මෘදුකාංග භාවිතා කළ හැකිය. මෙම ප්‍රවේශය තුළ, ඉටු කරනු ලබන කාර්යය සැලසුම් කිරීම, මහ පෙන්වීම සහ සාමාලෝචනය කිරීම සඳහා ප්‍රමාණවත් පරිගණක දැනුමක් අභ්‍යන්තර විගණකට තිබිය යුතුය.

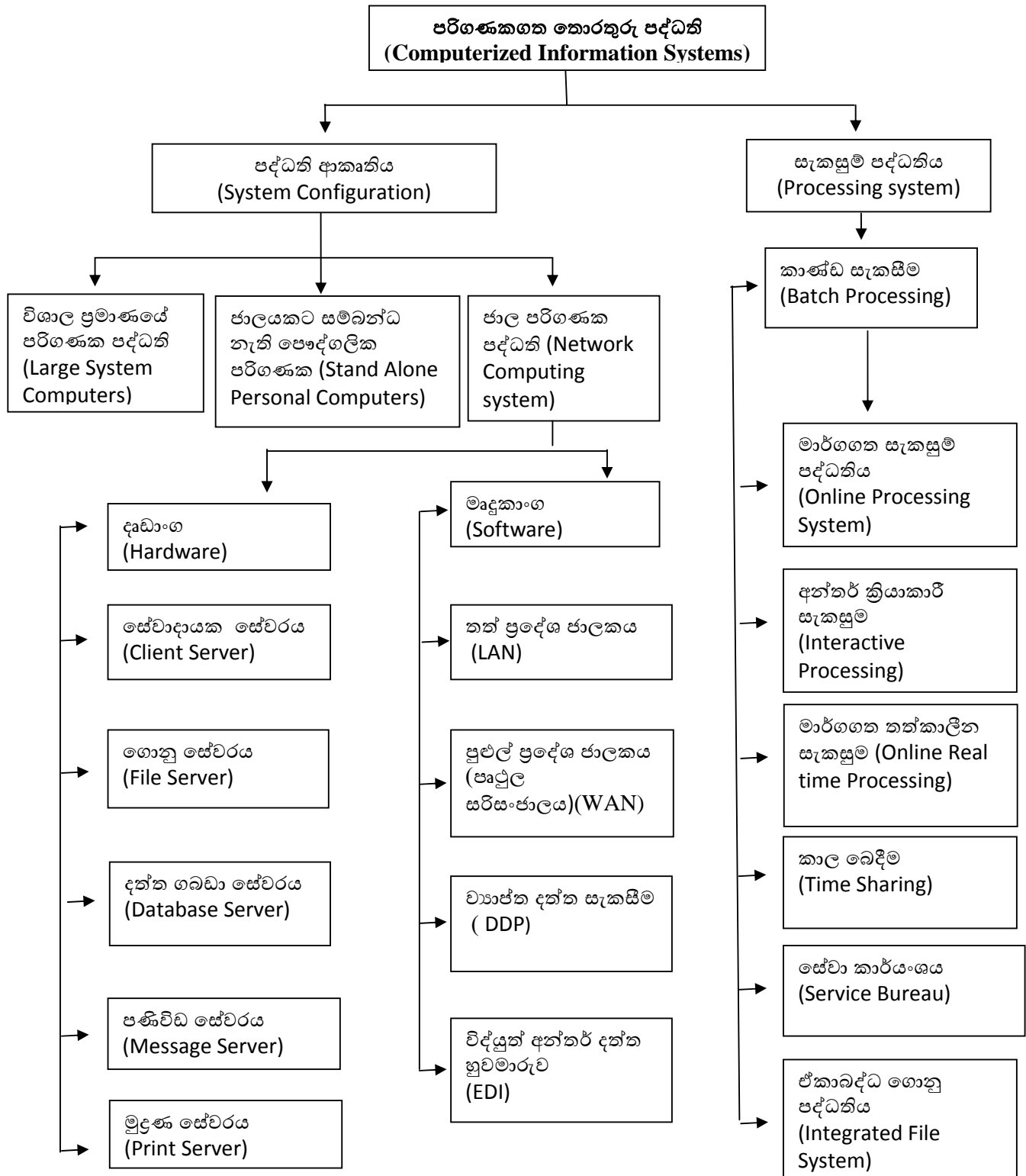
මෙම ප්‍රවේශය තුළින් ක්‍රියා කිරීමේදී පහත සඳහන් අංග අපේක්ෂිත විගණනයට අඩංගුවනු ඇත.

- I. තොරතුරු ජනිත කරවීමට එකිනෙක සම්බන්ධවන ගොනුවල ක්‍රියාකාරීත්වය පරීක්ෂා කිරීම පිණිස අන්තර් ක්‍රියාකාරී විමර්ශන පහසුකම්
- II. අසාමාන්‍ය භාවිතය සඳහා පරිගණක පද්ධතියට ප්‍රවේශ වීම පිළිබඳ පරිගණක ආරක්ෂක ක්‍රියාපටිපාටි විශ්ලේෂණය කිරීම සඳහා පහසුකම්
- III. අසාමාන්‍ය අනාවරණය කර ගැනීම පිණිස අවශ්‍ය මූලාශ්‍ර සහ අරමුණුගතව එක් රැස් කරන ලද තොරතුරු විෂය අංක අනුව (Object Programme codes) සංසන්දනය කිරීමේ හැකියාව
- IV. සැකසුම් ක්‍රියාවලිය හරහා ගමන් කිරීමෙන් “සජීවී ගනුදෙනු” (Live transaction) පිළිබඳ පරිගණක සත්කාරය බැහැර කිරීම හෝ නිරීක්ෂණය කිරීමේ පහසුකම
- V. පරීක්ෂණ දත්ත උත්පාදනය
- VI. යෙදවුම් වැඩසටහන් තුළට ප්‍රවිෂ්ට වීමට ඇති ආධාරයකින් උත්පාදනය වීමේ අවස්ථා පෙන්වා දීම. මෙහිදී භාවිතා කරනු ලබන පාලනයන් හා ඊට ඉහළින් ඇති පාලනයන් ඇගයීමට ලක් කරනු ලබන අතර, ඒ සඳහා අනුකූලතා පරීක්ෂණ මෙන්ම අවශ්‍ය නම් (විගණන වාර්තාව ඉදිරිපත් කිරීමට පෙර) තහවුරු කිරීමේ පරීක්ෂාවක් මගින්ද එසේ ඇගයීමට ලක් කිරීම.

8. පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති වර්ගීකරණයන්

පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියේ ස්වභාවය සහ ප්‍රමාණය පදනම්කරගෙන, පහත සඳහන් පරිදි වර්ගකරනු ලැබිය හැකිය.

9. පරිගණක තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක් තුළ අභ්‍යන්තර පාලන පද්ධති හඳුනා ගැනීම

විගණනය සැලසුම් කිරීම සහ විගණන පරිපාටි වැඩි දියුණු කිරීම මගින් අභ්‍යන්තර විගණකගේ කටයුතු කාර්යක්ෂම සහ ඵලදායී ලෙස ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක් තුළ පවතින අභ්‍යන්තර පාලන පද්ධති පිළිබඳ දැනුම අභ්‍යන්තර විගණක විසින් ලබාගත යුතුය. විවිධ වූ විගණන ප්‍රවේශ හේතුවෙන් හස්ත පද්ධති (Manual Systems) වලට සාපේක්ෂව පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති (CIS) පරිසරයක් තුළ ක්‍රියාත්මක වන අභ්‍යන්තර පාලන ක්‍රම සෑම අතින්ම විශේෂිත වේ. පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියක් තුළ අභ්‍යන්තර විගණන සැලසුම් ක්‍රියාවලියේදී, පහත සඳහන් මූලික සාධක හඳුනාගැනීම අත්‍යාවශ්‍ය වේ.

- i. දෘඩාංග(Hardware) - මධ්‍ය සැකසුම් ඒකකය (CPU), මොනිටර්, ප්‍රින්ටරය, අඛණ්ඩ විදුලිබල සම්පාදනය (UPS) යනාදිය
- ii. මෘදුකාංග(Software) - මෙහෙයුම් පද්ධති, යෙදවුම් වැඩසටහන්, දත්ත සමුදාය කළමනාකරණ පද්ධතිය, මෘදුකාංග පැකේජ යනාදිය
- iii. ජීවංග/පුද්ගලයන් (Live ware / People) - දත්ත සටහන් ක්‍රියාකරු, තොරතුරු තාක්ෂණ කළමනාකරුවන්, පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති සංවිධාන, භාවිතා කරන්නන් යනාදිය
- iv. සම්ප්‍රේෂණ මාධ්‍ය (Transmission media) - ඒකාක්ෂක රැහැන්(Coaxial Cable), ඔතන ලද ද්විත්ව රැහැන් (Twisted pairs Cable) , ආලෝක තන්තු සහිත රැහැන් (Fiber optics Cable) , දිශාගත තරංග (Directional waves), සකල දිශාගත තරංග (Omni directional Waves) , භූ ක්ෂුද්‍ර තරංග (Terrestrial microwaves), වන්දිකා ක්ෂුද්‍ර තරංග (Satellite microwaves), විද්‍යුත් චුම්භක තරංග (Infrareads) ලෙස මුදා හැරීම යනාදිය.

පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියක් තුළ පරිගණකයට හා පරිගණකගත දත්ත සමුදායට අනවසරයෙන් ප්‍රවේශවීම වැලැක්වීමට ප්‍රමාණවත් පාලනයන් යොදා ඇති බවට අභ්‍යන්තර විගණක සැහීමට පත්වීම අවශ්‍ය වේ. සේවක මණ්ඩලය ප්‍රමාණවත් පරිදි අධීක්ෂණය කිරීම හා විධිමත්ව පාලනය කරනු ලබන බවට ද අභ්‍යන්තර විගණක විසින් වගබලාගත යුතුය. අභ්‍යන්තර විගණන කටයුතු සැලසුම් කිරීම සඳහා පහත සඳහන් පාලනයන් සැලකිල්ලට ගත යුතුය.

- I. යෙදවුම් පාලන - Input Controls
- II. සැකසුම් පාලන - Processing Controls
- III. ගබඩා පාලන - Storage Controls
- IV. නිමැවුම් පාලන - Output Controls
- V. දත්ත සම්ප්‍රේෂණ පාලන - Data Transmission Controls

පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති (CIS) පරිසරයක් තුළ පහත සඳහන් අභ්‍යන්තර පාලනයන්හි විශ්වාසනීය මට්ටම අභ්‍යන්තර විගණක විසින් අධ්‍යයනය කර ඇගයීමට ලක්කළ යුතුය.

- i. විශ්වාසවන්තබව සඳහා වන පාලනයන් - Authenticity Controls
 උදා - රහස්‍ය අංක පාලන (Password controls), පෞද්ගලික හඳුනාගැනීමේ අංක (Personal identification numbers) , විද්‍යුත් සංඛ්‍යාංක අත්සන් (Digital signatures) යනාදිය
- ii. නිවැරදිතාව පිළිබඳ පාලනයන් - Accuracy Controls
 උදා - මෙහිදී වැඩසටහන්වල වලංගුභාවය, (සංඛ්‍යාත්මක ක්ෂේත්‍රයන්හි (Numericfield) සංඛ්‍යා පමණක්) ප්‍රමාණය ඉක්මවන තොරතුරු ඇතුළත්ද යන්න, අඛණ්ඩ අනුක්‍රමිකතාවය, උපුටා තබාගැනීමේ පහසුකම්(Backup Process) හා ක්‍රියා පිළිවෙත්, නඩත්තු ගිවිසුම් සහ රක්ෂණ පහසුකම් යනාදිය අවේක්ෂණය කරයි.
- iii. පරිපූරණබව පිළිබඳ පාලනයන්- Completeness Controls
 උදා - වැඩසටහන් වලංගුභාවය ආවේෂණය, අනුක්‍රම, ආවේෂණ (Sequence checks) යනාදිය
- iv. අනවශ්‍ය දෑ පාලනය- Redundancy Controls
 උදා - කාණ්ඩ අවලංගු කිරීමේ සලකුණු (Batch cancellation stamps) , දෝෂ ගොනු (Circulating error files) යනාදිය
- v. පෞද්ගලිකත්ව පාලනය- Privacy Controls
 උදා - ගුප්ත ලේඛන කලාව(Cryptograph), දත්ත සුසංහිතිය (Data compaction) , අනුමිති පාලනය (Inference Controls) යනාදිය
- vi. විගණක සලකුණු පාලනයන් - Audit Trail Controls
 පද්ධතිය තුළ ඇතිවන සියලුම සිද්ධීන් අනාවරණය කර ගැනීමට උපකාරීවන මෙකී පාලනයන් විගණන විමසුම් වලට පිළිතුරු දීමට, ව්‍යවස්ථාපිත අවශ්‍යතා සපුරාලීමට, අක්‍රමිකතා අවම කිරීමට, අනුක්‍රම දෝෂ අනාවරණය කර ගැනීම යනාදියට අවශ්‍ය වේ.
- vii. පැවැත්ම පිළිබඳ පාලනයන් - Existence Controls
 උදා - අනුපිටපත් නැවත ලබා ගැනීමේ අරමුණ සඳහා දත්ත ගබඩාවට සහ පරිගණකයට ප්‍රවේශ වියහැකි ක්‍රියාපටිපාටිය. දෘඩාංග, ආපදාවන්ට ලක්වීම වැලැක්වීමේ නඩත්තු, පරීක්ෂණ ලක්ෂ්‍යයන් සහ නැවත ආරම්භ කිරීමේ පාලනයන් ආපදා අවස්ථාවන්ගෙන් යථා තත්ත්වයට පත්වීමේ යාන්ත්‍රණයන් යනාදිය.
- viii. වත්කම් ආරක්ෂා කිරීමේ පාලනයන් - Asset Safeguarding Controls
 උදා - භෞතිකව සිදුවිය හැකි ගිනි සහ අනෙකුත් උවදුරුවලින් පරිගණක උපකරණ ආරක්ෂා කිරීම හා පිටපත් පුස්තකාල ගතකිරීම, (Backup Procedure) මගින් දත්ත ආරක්ෂා කිරීම.
- ix. ඵලදායීතා පාලනයන් උදා - Effectiveness Controls
 භාවිතා කරන්නාගේ තෘප්තිය ඇගයීම, පශ්චාත් විගණනය, කාලසීමා පිරිවැය ප්‍රතිලාභ විශ්ලේෂණය අධීක්ෂණය කිරීම යනාදිය.
- x. කාර්යක්ෂම පාලනයන් - Efficiency Controls
 අවම සම්පත් භාවිතා කරමින් ස්වකීය අරමුණ සාක්ෂාත් කර ගැනීම සඳහා මෙම පාලනයන් උපකාරී වේ.

10. පරිගණකගත තොරතුරු පරිසරයක් තුළ විගණනය සිදු කිරීමේදී සැලකිල්ලට ගතයුතු කරුණු

පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක් තුළ විගණනය සඳහා වන ප්‍රවේශය පහත සඳහන් කරුණු මගින් සපුරාලයි.

(i) කුසලතා, සුදුසුකම් සහ නිපුණතාව - Skills, qualifications and competence

පරිගණකගත පරිසරයක් තුළ අභ්‍යන්තර විගණන කාර්යයන් සැලසුම් කිරීම මෙන්ම එවැනි විගණන වැඩ සටහන් ක්‍රියාත්මක කිරීම හා ඇගයීම පිළිබඳ මනා දැනුමක් හා නිපුණත්වයක් අභ්‍යන්තර විගණක සතු විය යුතුය. එහෙයින්, අභ්‍යන්තර විගණක විසින් සිය තොරතුරු තාක්ෂණ දැනුම හා කුසලතා සංවර්ධනය කර ගැනීම අවශ්‍ය වේ. එවැනි දැනුම හා කුසලතා මගින්,

- පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියක් තුළ අභ්‍යන්තර විගණන කාර්යයන් නිසියාකාරව සැලසුම් කිරීමට
- අභ්‍යන්තර විගණන පරීක්ෂණ හා විමර්ෂණ සැලසුම් කිරීමට හා ඒවා ක්‍රියාත්මක කිරීමට
- පරිගණකගත පරිසරයක් තුළ මූල්‍ය හා අභ්‍යන්තර පාලනයක් ඇගයීමට හා සමාලෝචනය කිරීමට
- පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියෙහි එන පද්ධති, භාවිතයන්, දෘඩාංග හා පාලනයන්හි වන අවදානම් ක්ෂේත්‍ර හඳුනා ගැනීමට
- පරිගණක තොරතුරු පද්ධතියෙහි වන ආරක්ෂණ මිනුම් සමාලෝචනය කිරීමට

උපකාරී වනු ඇත.

පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක විගණනයක් පැවැත්වීමට ප්‍රමාණවත් දැනුම හා කුසලතා අභ්‍යන්තර විගණක සතු නොවේ නම්, ඒ පිළිබඳ දැනුම හා පළපුරුද්ද ඇති ප්‍රවීණයෙකුගේ හෝ ප්‍රවීණයන් කණ්ඩායමක සහය ලබා ගැනීමට අවශ්‍ය පියවර ගත යුතු වේ.

(ii) අභ්‍යන්තර විගණන සැලසුම්කරණය- Internal Audit Planning

විගණන සැලසුම්කරණ ක්‍රියාවලියේදී, පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති කාර්යයන්ගේ වැදගත්කම හා සංකීර්ණත්වය, විගණනයේදී භාවිතය සඳහා අවශ්‍ය දත්ත සපයාගත හැකි බව, විගණන ක්‍රියාපටිපාටිගේ ස්වභාවය, කාල වකවානු හා විෂය පථය, නිර්ණය කර ගැනීම සඳහා උපකාරී වන ගිණුම්කරණ හා අභ්‍යන්තර පාලන පද්ධතීන්, වැනි සංරචකයන් පිළිබඳ අවබෝධයක් ලබාගත යුතුය.

මෙම අවබෝධය සඳහාපහත සඳහන් කරුණු ඇතුළත් විය යුතු වේ.

- I. පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය සඳහා වන යටිතල පහසුකම් - දෘඩාංග, මෘදුකාංග, මානව සම්පත් , ජීවාංග හා සම්ප්‍රේෂණ මාධ්‍යය
- II. එක් එක් සුවිශේෂී ගිණුම්කරණ භාවිතයන් තුළ පරිගණක සැකසුම්වල වැදගත්කම හා සංකීර්ණත්වය. පරිගණක සැකසුම්වලින් බලපෑමට ලක්වන මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ප්‍රමාණාත්මකභාවයට අදාළ වැදගත්කම
- III. සේවා දායකයාගේ පරිගණකගත දත්ත පද්ධතියෙහි ආයතනික ව්‍යුහය ආයතනයේ රාජකාරී කටයුතු බෙදා වෙන්කිරීම සඳහා විශේෂයෙන් බලපාන බැවින්,ඒකකය තුළ පරිගණකගත සැකසුම් ක්‍රියාවලිය විහිදුවා ඇති ප්‍රමාණය හා විහිදුවාලිය යුතු ප්‍රමාණය තීරණය කිරීම
- III. සාක්ෂි වශයෙන් අදාළ මූලාශ්‍ර ලේඛන, පරිගණක ලිපි හා අනෙකුත් කරුණු වලට අදාළව දත්ත සපයා ගත හැකි ප්‍රමාණය, අභ්‍යන්තර විගණක විසින් නිර්ණය කිරීම අවශ්‍ය වේ. බොහෝවිට තහවුරු පරීක්ෂණ (Substantive Tests) කිරීම සඳහා ප්‍රයෝජනවත් විය හැකි වාර්තා පරිගණක තොරතුරු පද්ධතිය විසින් සපයනු ලබයි.

(iii) පරිගණක තොරතුරු පද්ධතිය හා බැඳී අවදානම - Risk Involved in a CIS

පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය සුවිශේෂී වන විට, ආවේණික හා පාලන අවදානම් තක්සේරුවට එය බලපෑම් ඇති කරයිද යන්න ඇගයීම අත්‍යවශ්‍ය වේ. පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක වන අවදානම්වල ස්වභාවයෙහි හා අභ්‍යන්තර පාලන පද්ධතීන්හි පහත සඳහන් දෑ අඩංගු වේ.

➤ **ගණුදෙනු හෝඬුවාවන්හි හිඟකම - (Lack of Transaction Trails)**

විගණන අරමුණ සඳහා ප්‍රයෝජනවත් වන සම්පූර්ණ ගණුදෙනු පිළිබඳ හෝඬුවාවන්, කෙටි කාලපරිච්ඡේදයක් සඳහා පමණක් හෝ පරිගණකයෙන් කියවිය හැකි ස්වරූපයෙන් පැවතිය හැකි ආකාරයට ඇතැම් තොරතුරු පද්ධති නිර්මාණය කෙරේ. සංකීර්ණ යෙදවුම් පද්ධතියක් මගින් සැකසුම් පියවරයන් සමූහයක් සිදු කෙරෙන විට සම්පූර්ණ හෝඬුවාවක් (acomplete trail) නොතිබිය හැකිය. මේ අනුව යෙදවුම් වැසටහන් න්‍යායන් (Application’s Program Logic) තුළ වන දෝෂ, කාලානුරූපී පදනමින් කාර්යසංග්‍රහක්‍රියාපටිපාටීන්ගෙන් (Manual Procedures) අනාවරණය කර ගැනීම දුෂ්කර විය හැකිය.

➤ **ගණුදෙනු වල ඒකාකාරී සැකසුම - Uniform processing of Transactions**

පරිගණක වැඩ සටහන් මගින්, ලිපිකරු දෝෂ රහිතව ඒකාකාරී ලෙස ගණුදෙනු අවශ්‍ය ලෙස සකස් කරනු ලැබේ. එහෙත් වැඩසටහන්වල දෝෂ පැවතීම හේතුවෙන් සියළුම ගණුදෙනු සාවද්‍ය ලෙස සකස්වීමේ අවදානම් තත්ත්වයක්ද ඇත.

- **කාර්යයන් වෙන්කර දැක්වීමේ මදකම - Lack of Segregation of Functions**
පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක් තුළ ඇතුළත් එකිනෙක හා නොගැලපෙන කාර්යයන්හි දත්ත, පරිගණකය ආශ්‍රයෙන් යලි සැකසීමට ඉඩ සැලසීමෙන් ඒවායේ ඇතුළත් බොහෝ පාලනයන් අවදානමට ලක්වේ.
- **දෝෂ හා අක්‍රමිකතාවන් සඳහා ඇති ඉඩකඩ - Potential for Errors and Irregularities**
පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියක් සැකසීමේදී, නඩත්තු කිරීමේදී හා ක්‍රියාත්මක කිරීමේදී මෙම කාර්යයන්ගේ අන්තර්ගත විස්තර ප්‍රමාණය හේතුවෙන් මානව දෝෂ (Human error) සඳහා ඇති ඉඩකඩ, හස්ත පද්ධතීන් තුළින් වියහැකි ඉඩකඩට (Manual Systems) වඩා වැඩිවේ.
- **ගනුදෙනුව ආරම්භ කිරීම හෝ ක්‍රියාත්මක කිරීම- Initiation or Execution of Transaction**
පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති ක්‍රියාවලියක ඇතැම් ගනුදෙනු වර්ග පද්ධතිය තුළින්ම දියත් කෙරේ. ඒවා සඳහා බලය දීම හස්ත පද්ධතියක (Manual System) මෙන් ලේඛනගත නොවිය හැක. එවැනි අවස්ථාවන්හිදී, (මෙම ගනුදෙනුවලින්) කළමනාකාරිත්වයේ බලය ගමාමාන නොවේ.
- **පරිගණක සැකසුම් මත වන වෙනත් පාලනයන්ගේ රඳා පැවැත්ම (යැපීම) Dependence of Other Controls Over computer Processing**
ඇතැම් හස්ත පාලන පද්ධතීන්වල (Manual Control Procedures) සඵලතාවය, පරිගණක පද්ධතිය මගින් ජනිත කරන ලද වාර්තා හා ප්‍රතිඵල මත රඳා පවතී. එහෙයින් එවැනි ගනුදෙනු සැකසුම් පාලන උපක්‍රමයන්හි, සඵලතාවය හා සංගතතාවය (Effectiveness and Consistency) සාමාන්‍ය පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පාලනයන්හි සඵලතාවය මත රඳා පවතී.
- **කළමනාකරණ අධීක්ෂණය ඉහළ යාම - Increased Management Supervision**
පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියකින් සැපයෙන තොරතුරු මගින් සමස්ථ අභ්‍යන්තර පාලන ව්‍යුහයේ ඵලදායීතාවය උසස් විය හැකි අතර, විවිධ ආකාරයේ විශ්ලේෂණයන්ද කළමනාකාරිත්වයට සැපයිය හැක.
- **පරිගණක සහයක විගණන ශිල්පීය ක්‍රම භාවිතය - Use of Computer - Assisted Audit Techniques (CAAT)**
විගණන පරීක්ෂණ සිදු කිරීමේදී සාමාන්‍ය හෝ සුවිශේෂී පරිගණක ආශ්‍රිත විගණන ශිල්පීය ක්‍රම යොදා ගැනීමට අභ්‍යන්තර විගණකට හැකිය.

(iv) අවදානම් ඇගයීම - Risk Assessment

අභ්‍යන්තර විගණක විසින්, වැදගත් මූල්‍ය ප්‍රකාශන සඳහා ආවේණික පාලන අවදානම් (Inherent and Control Risks) පිළිබඳ ඇගයීමක් සකස් කළ යුතුය. ඒවා,

- I. වැඩසටහන් සංවර්ධනය හා නඩත්තුව - Programme Development And Maintenance
- II. පද්ධති මෘදුකාංග ආධාරක - System Software Support
- III. මෙහෙයුම් - Operations
- IV. භෞතික පරිගණක තොරතුරු පද්ධති සුරක්ෂිතභාවය - Physical CIS Security
- V. විශේෂිත පහසුකම් සහිත පද්ධතියන් සඳහා වන ප්‍රවේශය පාලනය - Control Over Access to Specialized Utility Programmes

ආදියෙහි වන අඩුලුහුඬුකම් හේතුවෙන් ජනනය විය හැක.

දත්ත සැකසුම් ක්‍රියාවලිය සඳහා නවතාක්ෂණයන් අඩංගු පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති වැඩිදියුණු වෙමින් පවතින නිසාත් සේවාදායකයින්, සංකීර්ණ පරිගණක පද්ධති ගොඩනැගීම සඳහා ඒවා යොදා ගන්නා නිසාත් අවදානම් වැඩි විය හැකි හෙයින් එම නව්‍යතාවයන් තව දුරටත් සැලකිල්ලට ලක් කිරීම අවශ්‍ය වේ.

(v) ප්‍රලේඛනය Documentation

අභ්‍යන්තර විගණක විසින් කළමනාකරණ විගණන දෙපාර්තමේන්තු වක්‍රලේඛ අංක 2009/01 හා 2009/03 ප්‍රකාරව සිදුකරන ලද විගණන ක්‍රියාපටිපාටීන්ගේ ස්වාභාවය, කාල සහ ප්‍රමාණය හා ලබාගත් සාක්ෂිත්ගෙන් පැමිණි නිගමනයන් සලකා බලා, වාර්ෂික අභ්‍යන්තර විගණන සැලසුම සකස් කළ යුතු වේ. පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක අභ්‍යන්තර විගණන සාක්ෂි බොහොමයක් විද්‍යුත් ස්වරූපයෙන් පවතී. අභ්‍යන්තර විගණක එවනි සාක්ෂි ප්‍රමාණවත් බවටත් අවශ්‍ය විටක ලබාගත හැකි බවටත් සෑහීමකට පත්විය යුතුය.

11. සේවාදායකයන්ගේ ක්‍රමවේද වැඩි දියුණු කිරීම හා ලේඛන පාලනයෙහි ලා අභ්‍යන්තර විගණකගේ දායකත්වය

ආයතනයක පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය වැඩි දියුණු කිරීමට අදාළව, යෝග්‍ය පාලනයන් නිර්මාණය කිරීමේදී, අභ්‍යන්තර විගණකගේ අදහස් විමසිය යුතුවේ. එවැනි සහයෝගයන් තුළින් අභ්‍යන්තර විගණකවරුන්ට පද්ධතියේ මෙන්ම අභ්‍යන්තර කාර්යයන්ගේ අභිවෘද්ධිය සඳහා හේතුවන නිවාරක හා ශෝධන පියවරයන් (Preventive And Corrective Actions) යෝජනා කිරීමට අවස්ථාව උදාවිය හැක.

උදාහරණ - අමාත්‍යාංශයේ හෝ දෙපාර්තමේන්තුවේ අභ්‍යන්තර විගණක විසින්

- (අ) CIGAS වැඩසටහනෙහි නව අනුවාදයන් භාවිතය හා පද්ධතිය නවීකරණය
  - (ආ) GPS වැඩසටහනෙහි නව අනුවාදය භාවිතය හා පද්ධති නවීකරණය
  - (ඇ) ආයතනයට ආවේණික වූ (සේවාදායක මූලික) විශේෂී පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියක් නිර්මාණය හා වැඩි දියුණු කිරීම
- වැනි කාර්යයන්හිදී සම්බන්ධ විය හැක.

පද්ධතීන් හා එහි අන්තර්-සම්බන්ධිත උප පද්ධතීන් හඳුනාගැනීම, අවබෝධකර ගැනීම, නියුණු ලෙස පරීක්ෂා කිරීම, පද්ධති විශ්ලේෂණයේ ප්‍රධාන කාර්යයන් ලෙස විස්තර කළ හැක. නවීකරණය, සංරචකයන් සංශෝධනය, අන්තර් සම්බන්ධ සංරචකයන් මකා දැමීම හෝ ඒකාබද්ධ කිරීම හෝ වෙන් කිරීම හෝ බෙදියාම කුලින් මහා පරිමාණ මට්ටමේ පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියක වන ඉලක්ක හා අරමුණු සාක්ෂාත් කර ගැනීම උදෙසා කටයුතු කළ යුතු වේ. සමස්ථයක් ලෙස පද්ධතිය වැඩි දියුණු කිරීමටද මේවා අදාළ වේ. මෙම කාර්යයේදී අභ්‍යන්තර විගණන අරමුණු සඳහා, පද්ධතිය මඟින් ජනනය කරන විගණන ලිපිගොනු නිර්මාණය කරන ලෙස (අභ්‍යන්තර විගණකට) පද්ධති නිර්මාණකරුවන්ගෙන් ඉල්ලා සිටිය හැක.

එහෙයින්, ආයතනය සඳහා නව පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියක් නිර්මාණය කිරීමේ, වැඩි දියුණු කිරීමේ හා ක්‍රියාත්මක කිරීමේ ක්‍රියාවලියේදී එම ව්‍යාපෘතියේ විවිධ අවස්ථාවන්ට සම්බන්ධ වෙමින් අභ්‍යන්තර විගණකට වැදගත් භූමිකාවක් ඉටුකළ හැකිය.

12. පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක නිර්මිත වන අභ්‍යන්තර විගණන වර්ගයන්

විගණන පැවරුමෙහි අභිමතාර්ථ හා අරමුණු මත පදනම්ව, පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක අවශ්‍යවන අභ්‍යන්තර විගණන පහත පරිදි වේ.

- I. මෙහෙයුම් පරිගණක පද්ධති/පාල විගණන - Operational Computer System / Net Work Audits
- II. තොරතුරු තාක්ෂණ ස්ථාපන විගණන - IT Installation Audits
- III. පද්ධති වැඩි දියුණු කිරීමේ (සංවර්ධන) විගණන - System Development Audits
- IV. තොරතුරු තාක්ෂණ කළමනාකරණ විගණන - IT Management Audits
- V. තොරතුරු තාක්ෂණ ක්‍රියාවලි විගණන - IT Process Audits
- VI. වෙනස්කම් කළමනාකරණ විගණන - Change Management Audits
- VII. තොරතුරු තාක්ෂණ නීති අනුමත විගණන - IT legal compliance Audits

- VIII. තොරතුරු තාක්ෂණ උපායමාර්ගික විගණන - IT Strategy Audits
- IX. පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක් යටතේ විශේෂ විමර්ෂණ - Special Investigations under CIS Environment
- X. තොරතුරු සුරක්ෂිතභාවය හා පාලන විගණන - Information Security and Control Audits

13. පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරයක් තුළ අභ්‍යන්තර විගණන ක්‍රියාපටිපාටි

ඉහත සඳහන් කළ පරිදි, පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධති පරිසරය තුළ වන "අවදානම් ඇගයුම භාඅභ්‍යන්තර පාලනයන්" සලකා බලා විගණන අවදානම පහළ මට්ටමක් දක්වා අඩු කිරීම උදෙසා අභ්‍යන්තර විගණක විසින් අභ්‍යන්තර විගණන ක්‍රියාපටිපාටි නිර්මාණය කළ යුතුය.

ගිණුම්කරණ දත්ත අතින් සැකසුවද පරිගණක ආශ්‍රයෙන් සැකසුවද එයින් විගණකගේ සුවිශේෂී විගණන අරමුණු වෙනස් නොවේ. කෙසේ වුවද, පරිගණක සැකසුම් විධි ක්‍රමයක් මගින්, සාක්ෂි එකතු කිරීම සඳහා විගණන ක්‍රියාපටිපාටි යොදා ගැනෙන විධික්‍රමයන්ට බලපෑම් ඇතිවිය හැක. ප්‍රමාණවත් තරම් සාක්ෂි ලබාගැනීම සඳහා විගණකට අතින් කෙරෙන විගණන ක්‍රියාපටිපාටි හෝ පරිගණක සහයක විගණන ශිල්පීය ක්‍රම (CAAT) හෝ ඒ දෙකෙහි සංකලනයක් භාවිත කළ හැක. කෙසේ වුවද, විගණකට වැදගත් යෙදුම් සැකසුම සඳහා පරිගණකය ආශ්‍රිතව ජනිත කර ඇති ඇතැම් තොරතුරු පද්ධතීන්වලදත්ත, පරිගණක සහයක් නොමැතිව පරීක්ෂණ, විමර්ශන හෝ සහතික කිරීම සඳහා ලබා ගැනීමට නොහැකි හෝ දුෂ්කර විය හැක.

ආයතනයට ආවේණික වූ පරිගණක වැඩසටහන්වලට උදාහරණ :

- (අ) ශ්‍රී ලංකා රේගු දෙපාර්තමේන්තුවේ ASYCUDA පද්ධතිය
- (ආ) තැපැල් දෙපාර්තමේන්තුවේ තැපැල් මගින් මුදල් හුවමාරු ක්‍රමය (Postal Money Transfer System)
- (ඇ) ආගමන හා විගමන දෙපාර්තමේන්තුවේ පරිගණකගත ගමන් ලේඛන ආදර්ශකය(Computerized Travel Document Model)
- (ඈ) භාණ්ඩාගාර මෙහෙයුම් දෙපාර්තමේන්තුවේ භාණ්ඩාගාර මෙහෙයුම් පාලකය(Treasury Operation Manager (TOM))
- (ඉ) රාජ්‍ය ගිණුම් දෙපාර්තමේන්තුවේ භාණ්ඩාගාර ඒකාබද්ධ ගිණුම්කරණ පද්ධතිය(Treasury Consolidated Accounting System– TCAS)

**ආයතනයෙහි පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය හා එහි සඵලතාවය හා කාර්යක්ෂමතාවය ඇගයීම
සඳහා වන අභ්‍යන්තර විගණන ප්‍රශ්නාවලිය**

(මෙය ආදර්ශ ප්‍රශ්නාවලියකි. එහෙයින් මෙය ඔබගේ ආයතනික අවශ්‍යතා අනුව වෙනස්කම් සිදුකරගත යුතුය.)

1. නීතිමය පසුබිම, ප්‍රතිපත්ති හා පරිචයන්

අංකය	ප්‍රශ්නය	ඔව්	නැත	අදාළ නොවේ	වගකිවයුතු නිලධාරියා	වෙනත් කරුණු
1.1	ආයතනය සඳහා විශේෂිත වූ තොරතුරු තාක්ෂණ (IT) ප්‍රතිපත්තියක් තිබේද? වර්තමාන අවශ්‍යතා මත පදනම්ව එය යාවත්කාලීන කෙරේද?					
1.2	ඉහත තොරතුරු තාක්ෂණ (IT) ප්‍රතිපත්තිය රජයේ තොරතුරු තාක්ෂණ ප්‍රතිපත්තියට අනුව ජාතික මට්ටමේදී වැඩි දියුණු කරන ලද්දක්ද? (ඉහත 02 පරිච්ඡේදයෙහි සඳහන් පරිදි)					
1.3	ආයතනයේ තොරතුරු තාක්ෂණ (IT) ප්‍රතිපත්තිය ලේඛනගත කොට තිබේද?					
1.4	කළමනාකරණ වගකීම ආයතනයේ තොරතුරු තාක්ෂණ ප්‍රතිපත්තිය හා බැඳී පවතීද?					
1.5	ආයතනය සඳහා වාර්ෂික තොරතුරු හා සන්නිවේදන තාක්ෂණ (ICT) සැලසුමක් තිබේද?					
1.6	උපායමාර්ගික සැලැස්ම/සංයුක්ත සැලැස්ම/ක්‍රියාකාරී සැලැස්ම පිළියෙල කර ඇත්තේ ආයතනයේ තොරතුරු තාක්ෂණ (IT) ප්‍රතිපත්තිය අනුවද?					
1.7	ආයතනයේ තොරතුරු තාක්ෂණ සංවර්ධනයේ ප්‍රගතිය මැනීමට කාර්ය සාධන දර්ශකයන් වැඩි දියුණු කර තිබේද?					
1.8	තනි පුද්ගල කාර්ය සාධනය තොරතුරු තාක්ෂණ සංවර්ධනයේ අරමුණු හා බැඳී පවතීද?					

2. ආයතනයේ පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය

අංකය	ප්‍රශ්නය	ඔව්	නැත	අදාළ නොවේ	වගකිවයුතු නිලධරයා	වෙනත් කරුණු
2.1	ආයතනයේ පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය (CIS) සඳහා අදාළ නෛතික අධිකාරය ලබා දී තිබේද?					
2.2	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියේ (CIS) හි මුදලට අගය (VFM) පිළිබඳ අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමකට පත්වන්නේද?					
2.3	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය අවශ්‍ය පරිදි සකසා ගත හැකි වින්‍යාස (Configuration System) පද්ධතියක්ද?					
2.3.1	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය විශාල පරිගණක පද්ධතියක්ද?					
2.3.2	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය සුද්ගල පරිගණක පද්ධතියක්ද,					
2.3.3	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය ජාලගත පරිගණක පද්ධතියක්ද?					
2.3.3.1	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය ස්ථානීය ප්‍රදේශ ජාල (LAN) පද්ධතියක්ද?					
2.3.3.2	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය පුළුල් ප්‍රදේශ ජාල WAN පද්ධතියක්ද?					
2.3.3.3	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය DDP පද්ධතියක්ද?					
2.3.3.4	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය EDI පද්ධතියක්ද?					
2.3.3.5	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය ඉහත සියල්ල මිශ්‍ර පද්ධතියක්ද?					
2.4	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය පිරිසැකසුම් පද්ධතියක්ද?					
2.4.1	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය මාර්ගගත (Online) පිරිසැකසුම් පද්ධතියක්ද?					
2.4.2	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය කාණ්ඩ (Batch) පිරිසැකසුම් පද්ධතියක්ද?					
2.4.3	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය අන්තර් ක්‍රියාකාරී පිරිසැකසුම් පද්ධතියක්ද?					
2.4.4	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය මාර්ගගත (Online) තථ්‍ය කාල (real time) පිරිසැකසුම් පද්ධතියක්ද?					
2.4.5	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය කාල විභාජන (time sharing) පිරිසැකසුම් පද්ධතියක්ද?					

2.4.6	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය සේවා කාර්යාංශ (service bureau) පිරිසැකසුම් පද්ධතියක්ද?					
2.4.7	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය අනුකලිත (integrated) ලිපිගොනු පද්ධතියක්ද?					
2.5	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය සඳහා විශේෂිත වූ මෙහෙයුම් අත්පොතක් පවතීද?					
2.6	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියෙහි අභ්‍යන්තර පාලනයන් පිළිබඳ අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමට පත්වේද?					
2.7	ආරක්ෂක මට්ටම්/මුරපද (password) මට්ටම්/ සංඛ්‍යාංක (digital) අත්සන් වැනි තරා පාලනයන් (authentic controls) පිළිබඳ අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමට පත්වන්නේද?					
2.8	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය මත වන කළමනාකරණ වගකීම පිළිබඳව අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමට පත්වන්නේද?					
2.9	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය තුළ ඇතුළත් වන ආරක්ෂක පියවරයන් පිළිබඳ අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමට පත්වේද? (වෛරස් ආරක්ෂණය (virus guard), තොරතුරු අනවසරෙන් ලබා ගැනීම (information hacking), පද්ධතිය තුළට අනවසර ප්‍රවේශය, තොරතුරු/දත්ත විකෘතිය)					
2.10	අනාගත වර්ධනයන් හා වෙනස්වීම් අනුව පද්ධතිය වැඩිදියුණු කිරීමට පහසුකම් තිබේද?					
2.11	පද්ධතිය හරහා විගණන ලිපිගොනු ස්වයංක්‍රීයව සැකසේද?					
2.12	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියෙන් සැකසෙන විගණන ලිපිගොනු අභ්‍යන්තර විගණක විසින් ක්‍රමවත්ව සමාලෝචනය කරයිද?					
2.13	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියේ පරිශීලක - මිත්‍රභාවය (user friendliness), පිළිබඳ අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමට පත්වන්නේද?					

3. පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියට අදාළ වත්කම් ආරක්ෂා කිරීම

3.1	ආයතනය විසින් තොරතුරු තාක්ෂණ (IT) උපකරණ සඳහා වෙනම ස්ථාවර වත්කම් ලේඛනයක් පවත්වාගෙන යනු ලබයිද? (2002.11.28 දිනැති භාණ්ඩාගාර චක්‍රලේඛ අංක IAI - 2002-02 අනුව)					
3.2	UPS, බලශක්ති රැහැන් (power cables), දත්ත වාහකයන් (pen drives), ස්පීකර් වැනි උපකාරක උපාංග හා සියලුම පරිගණක උපකරණ ස්ථාවර වත්කම් ලේඛනයට ඇතුළත් කොට තිබේද?					
3.3	පද්ධතියෙහි වන දෘඩාංග හඳුනාගැනීම සඳහා ආයතනයෙහි විශේෂිත ස්ථාවර වත්කම් කේතන (coding) පද්ධතියක් තිබේද?					
3.4	පද්ධතියේ දෘඩාංගවල භාරකාරත්වය (ආරක්ෂාව) වගකිවයුතු නිලධාරීන්ට පවරා තිබේද ?					
3.5	අරමුදල් සපයන විවිධ නියෝජිතයන්(අරමුදල් මූලාශ්‍ර) මගින් මිලදී ගන්නා ලද වත්කම් වෙනම හඳුනාගැනීමට හැකිවන සේ ස්ථාවර වත්කම් ලේඛනය පවත්වාගෙන යයිද?					
3.6	ආයතනයේ පරිගණක දෘඩාංග සඳහා පවත්නා භෞතික ආරක්ෂක පාලනයන් පිළිබඳ අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමකට පත්වන්නේද?					
3.7	සියලුම වැදගත් පරිගණක උපාංග සඳහා නඩත්තු ගිවිසුම් අත්සන් කොට තිබේද?					
3.8	පරිගණක දෘඩාංග සඳහා ඇති වගකීම් කාලය තුළ සපයන පහසුකම් නිසියාකාරව ප්‍රයෝජනයට ගෙන තිබේද?					
3.9	පරිගණක උපාංග සම්බන්ධයෙන් සිදු කෙරෙන භාණ්ඩ සමීක්ෂණ කටයුතු පිළිබඳ අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමකට පත්වන්නේද?					
3.10	නිලධාරීන්ගේ තනි පාවිච්චිය සඳහා වෙන්කර ඇති ලැප්ටොප් පරිගණක, දත්ත වාහකයන්(pen drives), වැනි වත්කම් සඳහා ප්‍රමාණවත් පාලනයක් පවතීද ? (වත්කම් පහසුවෙන් හඳුනාගත හැකි බව, පිහිටි ස්ථානය හා නිලධාරීන් ආයතනය හැර යනවිට එවැනි වත්කම් නිසි පරිදි භාරදීම)					

3.11	WAP, GPRS,BLUETOOTH, WIFI, CDMA, WIMAX හා HSPA වැනි රහිත තාක්ෂණයන් හා සම්බන්ධ වන්නම් මත වන අභ්‍යන්තර පාලනයන් පිළිබඳ අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමට පත්වන්නේද?					

4. පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියෙහි මෘදුකාංග මත වන ආරක්ෂණ පාලනයන් හා සුරක්ෂිතභාවය

4.1.	මෙහෙයුම් පද්ධති (වින්ඩෝස්, ඇපල්) යෙදුම් පැකේජ (Ms office, open office) ආරක්ෂන පැකේජ (වෛරස් ආරක්ෂණ, virus guards) වැනි පෙරනිම් මෘදුකාංග හා අනෙකුත් මෘදුකාංග ආයතනය තුළ භාවිතවේද?					
4.1.1	ඒවා අවසරලත් (බලපත්‍රලාභී) / ගිවිසුම්ගත මෘදුකාංගද?					
4.1.2	ඒවා ස්වයංක්‍රීයව මාර්ගගතව (Online) යාවත්කාල වේද?					
4.1.3	ආයතනික මෘදුකාංග (සේවාදායක මූලික) සමඟ ඒවා අනුගතවේද?					
4.1.4	අනාගතතොරතුරු තාක්ෂණ සංවර්ධනයන් සඳහා පහසුකම් පවතීද?					
4.1.5	මෘදුකාංග සංයුක්ත තැටි , දත්ත වාහක (pen drives),, ඩිස්කට්, ටේප්, පරිශීලක මාර්ගෝපදේශයන්හි මෘදු හා දෘඩ පිටපත්, පද්ධති හුවමාරු අත්පොත් (සංග්‍රහ) මත ප්‍රමාණවත් තරම් අභ්‍යන්තර පාලනයන් පවතීද?					
4.2	ආයතනය සඳහා විශේෂිත ආයතනික මෘදුකාංග (සේවාදායක මූලික මෘදුකාංග) භාවිතා කෙරේද ?					
4.2.1	ඵවැනි මෘදුකාංග සඳහා නිසි තථ්‍යතාවක් (Authenticity) පවතීද?					
4.2.2	ඵවැනි මෘදුකාංග සඳහා පරිශීලක අත්පොත් පවතීද?					
4.2.3	ඵවැනි මෘදුකාංග සඳහා විශේෂිත පද්ධති ගැලීම් සටහන් තිබේද?					
4.2.4	සාමාන්‍යයෙන් භාවිතාවන මෙහෙයුම් පද්ධති හා යෙදවුම් පැකේජ හා ඒවා අනුගතවේද?					
4.2.5	පද්ධතියේ ප්‍රභව කේතවල (Source Codes) අයිතිය ආයතනය සතුවේද?					
4.2.6	පද්ධතියේ ප්‍රභව කේතවල (source codes) අයිතිය තෙවන පාර්ශවයක් භාරයේ පවතීද?					
4.2.7	පද්ධති බිඳ වැටීම් (ක්‍රියා විරහිත වීම) හා බාධා පැමිණීම සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කෙරෙන ආකාර පිළිබඳ අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමට පත්වන්නේද?					

4.2.8	අදාළ පාර්ශවය සමඟ පද්ධති නඩත්තුව සම්බන්ධ විශේෂිත ගිවිසුමකට එළැඹ තිබේද ?					
4.2.9	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියෙහි ආරක්ෂණ මට්ටම්/මුරපද මට්ටම් (password) හා සංඛ්‍යාංක (Digital) අත්සන් වැනි තර්ජන පාලනයන(authenticity controls) පිළිබඳ අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමට පත් වන්නේද?					
4.2.10	පොදු මහජනතාව විසින් තොරතුරු හා පද්ධතිය භාවිතා කෙරෙන විටෙක පද්ධතිය විසින් රාජ්‍ය භාෂා ත්‍රිත්වයෙන්ම වාර්තා හා යෙදවුම් සපයනු ලබයිද?					
4.3	සියලුම මෘදුකාංග (පිරිනිමි හා සේවාදායක මූලික) නිසි පරිදි ස්ථාවර වත්කම් ලේඛනයට ඇතුළත්කර තිබේද?					

5. පොදු කරුණු

5.1	ආයතනය සඳහා වෙනම තොරතුරු තාක්ෂණ (IT) ඒකකයක් තිබේද?					
5.2	ආයතනය සඳහා වෙනම තොරතුරු තාක්ෂණ ආයතනික ව්‍යුහයක් පවතීද?					
5.3	ආයතනයෙහි මෙහෙයුම් (මැනුවල්) අත්පොත්, පද්ධති සංවර්ධන අත්පොත් (මැනුවල්) තිබේද?					
5.4	සියලුම වැඩසටහන් වෙනස්කිරීම් ප්‍රමාණවත් ලෙස පරීක්ෂා කර ලේඛනගත කොට ඇති බවට අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමට පත් වන්නේද?					
5.5	තොරතුරු තාක්ෂණ (IT) අංශයෙහි අභ්‍යන්තර පාලනයන් සඳහා අධිකාරී බලය පැවරීම පිළිබඳ සෑහීමට පත් වන්නේද?					
5.6	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියක් වැඩි දියුණු කිරීමේ කාර්යය හා අභ්‍යන්තර විගණක සහ සම්බන්ධ වේද?					
5.7	නව පරිගණක තොරතුරු පද්ධතියක් වැඩි දියුණු කිරීමේ අදියරේදී පද්ධති විශ්ලේෂක, ක්‍රමලේඛක ශිල්පීන්, බාහිර විගණකවරුන්, පරිශීලක අංශයන් වැනි සම්බන්ධ කණ්ඩායම් හා අනෙකුත් වගකිවයුතු නිලධාරීන්ගේ දායකත්වය පිළිබඳ අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමට පත්වන්නේද?					
5.8	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියේ විනිවිදභාවය හා වගවීම පිළිබඳ අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමට පත්වේද?					

5.9	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියෙන් ලබාදෙන දත්ත හා තොරතුරුවල විශ්වාසනීයත්වය හා නිරවද්‍යතාවය පිළිබඳ අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමට පත්වේද?					
5.10	රජය විසින් හඳුන්වාදෙනු ලැබූ යුනිකේත (Unicode) භාවිතයට ප්‍රවණතාවයක් තිබේද?					
5.11	“මුදලට අගය” (VFM) විගණන සංකල්පය යටතේ තොරතුරු තාක්ෂණ (IT) ව්‍යාපෘතීන්හි ආදාන/ප්‍රතිදාන අනුපාතයන්හි ප්‍රතිඵල සම්බන්ධයෙන් අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමට පත්වේද?					
5.12	තම රාජකාරීන් සඵලදායී හා කාර්යක්ෂම ලෙස ඉටුකිරීම සඳහා තොරතුරු තාක්ෂණ (IT) කාර්ය මණ්ඩලය සඳහා සැපයෙන පුහුණු පහසුකම්හි ප්‍රමාණවත් බව පිළිබඳ අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමට පත් වේද?					
5.13	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතියෙහි වන අවදානම් ප්‍රදේශ (අංශ) අභ්‍යන්තර විගණක පැහැදිලි ලෙස හඳුනානවාද?					
5.14	පරිගණකගත තොරතුරු පද්ධතිය සඳහා ආපදා ප්‍රතිසාධන සැලැස්මක් තිබේද?					
5.15	පවතින ආපදා ප්‍රතිසාධන සැලැස්ම පිළිබඳව අභ්‍යන්තර විගණක සෑහීමකට පත්වේද?					
5.16	කළමනාකාරිත්වය විසින් කලින් කලට ආපදා ප්‍රතිසාධන සැලැස්ම යාවත්කාලීන කෙරේද?					